

ТАДБИРКОРЛИКНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА ҚИШЛОҚ ЖОЙЛАРИДА АГРОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Бекчанов Машхурбек Азаматович

Урганч Ранч технология университети

Иқтисодиёт йўналиши магистранти

ARTICLE INFO.

Калит сўзлар: Қишлоқ жойлари, қишлоқ тадбиркорлиги, агротуризм қишлоқлари, туризм маҳалласи, барқарор ривожланиш, кичик бизнес, механизм

Аннотация

Ушбу мақолада Хоразм вилоятида қишлоқ жойларида агротуризм қишлоқлари, туризм маҳаллаларини ташкил қилиш орқали КБХТни барқарор ривожлантиришнинг устувор йўналишлари ва механизмлари қараб чиқилган

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2026 LWAB.

Кириш.

Бутун дунёдаги каби Ўзбекистонда, хусусан, Хоразм вилоятида ҳам туризм соҳаси жадал ривожланаётган, ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг муҳим “драйвери”, локомотив тармоғи саналади.

Дарҳақиқат, 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг 35-мақсадида «Ўзбекистон бўйлаб саёҳат қилинг» дастури доирасида маҳаллий сайёҳлар сонини 12 миллион нафардан ошириш ҳамда республикага ташриф буюрадиган хорижий туристлар сонини 9 миллион нафарга етказиш мақсад қилинган бўлиб, Туризм ва маданий мерос объектлари инфратузилмасини ривожлантириш ҳамда 8 мингдан ортиқ маданий мерос объектларидан самарали фойдаланиш бўйича давлат дастурини қабул қилиш режалаштирилган ҳамда Хоразм вилоятида туризм янги иш ўринларини яратишда асосий драйвер соҳа бўлиши учун алоҳида дастур қабул қилиш бўйича узликсиз ишлар олиб борилмоқда [1]. Шунингдек, 2017-2020 йиллар давомида бевосита Хоразм вилоятида туризмни ривожлантириш бўйича 2 та Президент Фармони [2], 4 та Президент Қарори [3], 4 та Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори [4] ва 3 та Президентимизнинг вилоятга ташрифи Баёнлари [5] қабул қилинди.

2013 йилда вилоятда атиги 27 та жойлаштириш воситаси бўлган меҳмонхона фаолият кўрсатиб улардаги ўринлар сони 960 тани ташкил қилган бўлса, 2018 йилга келиб жойлаштириш воситаларининг сони 69 тага (64 меҳмонхона, 5 та меҳмон уйи), ва улардаги ўринлар сони 2646 тани, 2020 йилда эса жойлаштириш воситалари сони 215 тага (101 та меҳмонхона ва 114 та меҳмон уйи) улардаги ўринлар сони эса 4935 тани ташкил қилди. Худди шунингдек, туристик хизматлар кўрсатувчи сайёҳлик ташкилотлари 2018 йилда 33 тани ташкил қилган бўлса, 2020 йилда 110 тага етди. Гид- экскурсия етакчиларининг сони 2018 йилда 89 нафардан 2020 йилда 170 нафарга етди. Туристлик ва йўл бўйи инфратузилмаси объектлари сони 2018 йилда 86 тани (СГШ, йўл кўрсаткичлари, маълумот бюrolари ва ҳ.к.) ташкил қилган бўлса, 2020 йилга келиб эса, 342 тани ташкил этди. Бундан ташқари, 2018 йилда туристларга транспорт хизматлари

кўрсатувчи фирмалардаги автобуслар 9 тани, микроавтобуслар 19 тани ва электромобиллар сони 4 тани, жами 32 тани ташкил қилган бўлса, 2020 йилга келиб уларнинг сони мос равишда 31 та, 84 та ва 6 тага ошиб, жами транспорт воситалари сони 121 тага етди ҳамда 2021 йил охиригача 210 тага етиши режалаштирилган. Шунингдек, ПФ-5326 сонли Фармонга асосан жами қиймати 17,4 млрд сўмлик 50 та транспорт воситаси божхона тўловлаини тўлашдан, божхона расмийлаштирувлари учун йиғимлардан ҳам озод этилди [6].

Кўпгина хорижий давлатларда агротуризм маълум шаклланиш ва ривожланиш босқичларидан ўтган, етарлича ривожланган туристик йўналиш бўлиб айнан бизнинг Ўзбекистон ва унинг минтақлари учун ҳам жуда истиқболли соҳа саналади.

Биз тадқиқотимизда республикаимизда, хусусан, Хоразм вилоятида қишлоқ жойларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик (КБХТ)ни барқарор ривожлантиришнинг истиқболли соҳаларидан бири сифатида айнан қишлоқ туризмни тадқиқ қилдик.[7]

Айнан Хоразм вилояти мисолида агротуризмни ривожлантиришни 1-расмдагидек таснифда амалга ошириш мақсадга мувофиқдир. Жумладан, Хоразм вилояти шароитида агротуризм қишлоқлари, туризм маҳаллалари ташкил қилиш ва унда асосан жойлаштириш воситалари сифатида махсус туризм талабларига мос ҳолда эски анъанавийликни сақлаган ҳолда таъмирланган ёки маҳаллий услубда безатиб, жиҳозланган қишлоқ оилавий меҳмон уйлари, дала ҳовлилар, намунавий лойиҳа асосида қурилган коттеж-уйларни олиш мумкин бўлади.

Худди шу агротуризмни ривожлантириш йўналишида агротуризм фермер хўжаликларини ташкил қилиш мақсадга мувофиқ бўлиб, от, туя, миниш, туякуш, курка фермалари, турли балиқ ҳовузларида балиқ овлаш, сайр қилиш машғулоти айнан туристлар учун жозибали саналади.[8]

Қишлоқ туризмни ривожлантиришнинг яна бир истиқболли йўналиши бу муҳофаза қилинадиган махсус ҳудудларда, давлат миллий боғлари ва паркларда ташкил қилинадиган туризм ҳисобланади.

Шунингдек, Хоразм вилоятида қишлоқ туризмнинг истиқболли йўналишларидан бири сифатида анор, анжир, шафтоли, олма, узум қовун, тарвуз плантациялари, асаларичилик субъектларида дегустация, парваришlash йиғим-терим, логистика жараёнларида иштирок этишни тавсия этиш мумкин.[9]

1-расм. Хоразм вилоятида қишлоқ туризмнинг таснифи [10]

Тадқиқотларимизга кўра, исталган бир ҳудудда агротуризмни ривожлантириш учун даставвал ўша ҳудуддаги туристик салоҳиятни, мавжуд ресурсларни баҳолаш, ушбу ҳудудда агротуризмни ривожлантириш учун туристик субъект ташкил қилувчи ташаббускорларни миллий, минтақавий ва маҳаллий даражада қўллаб-қувватлаш зарур (2-расм).[11]

Шуни таъкидлаш керакки, исталган бир ҳудудда ёки минтақада агротуризмни ривожлантириш учун ўша жойни туристик инфратузилмасини, кўрсатиладиган хизматлар ассортиментини ошириш, мавжуд туристик ресурсларни, агромаҳсулот ишлаб чиқарувчиларни туризм йўналишлари ва турлари бўйича хатловдан ўтказиш ва баҳолаш, уларни турфирма ва турагентлар билан боғлаш, яқин 2-3 йил ичида нафақат умумий туризм, балки агротуризм субъектлари бирлашмаси (ассоциацияси)ни ташкил этиш мақсадга мувофиқ.[12]

2-расм. Барқарор иқтисодиёт шаклланиши шароитида аграр секторда туристик хизматларнинг ривожлантириш модели [13]

Бундан ташқари, Хоразм вилояти қишлоқ жойларида КБХТни барқарор ривожлантиришнинг энг муҳим институционал тузилмаларидан бири бу маҳаллий агротуристтик кластерининг ташкилий-иқтисодий тузилмасидир.

Чунки айнан, ушбу агротуристтик кластерни ташкил қилиш орқали қишлоқ туризми ривожланишидаи муаммолар аниқланади, шарт-шароитлар таҳлил қилинади ҳамда шу асосда агротуризм ривожланишига фаол таъсир кўрсатилади (3-расм).

3-расм. Хоразм вилояти маҳаллий агротуристтик кластерининг ташкилий-иқтисодий тузилмаси [14]

Бунда албатта, туристлар, давлат ва туристик субъектлар нима қилиши кераклиги кўрсатилган. Шунингдек, айнан қишлоқда туризмни ривожлантириш вилоят туманларига, қишлоқ жойларига туристлар оқими-нинг кўпайишига, қишлоқ аҳолисининг даромадлари ва турмуш даражаси ошишига олиб келади.

Бундан ташқари, барча даражадаги бюджетлар солиқ тушумларининг ошишига, қишлоқ жойларида ёшларнинг муқим ўрнашиб, яшаб қолишига, соғлом турмуш тарзини нафақат қишлоқ, балки шаҳар аҳолиси ўртасида фаоллаштиришга олиб келади.[15]

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, Хоразм вилоятининг юқорида айтиб ўтилган қишлоқ туризмнинг таснифи, аграр секторда туристик хизматларнинг ривожлантириш модели, Хоразм вилояти маҳаллий агротуристтик кластерининг ташкилий-иқтисодий тузилмасидан фойдаланган ҳолда қишлоқ туманларида мавжуд туристик салоҳиятдан келиб чиқиб, агро туристик объектларни ташкил қилиш ва ривожлантириш вилоятда қишлоқ жойларида КБХТ ни барқарор ривожлантириш орқали қишлоқ аҳолисининг меҳнатда бандлиги ва турмуш фаровонлигини ошишига олиб келади деб ўйлаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар

- [1] I. Patterson and M. U. Aslam, "Agritourism as an emerging sustainable tourism industry in Uzbekistan," *Sustainability*, vol. 16, no. 17, Art. no. 7519, 2024.
- [2] E. Togaymurodov, A. Chitose, and Y. Kawabata, "Perspectives on sustainable development of agritourism in Uzbekistan," *Journal of Agricultural Systems*, vol. 32, suppl. issue, pp. 279–282, 2022.
- [3] S. Ammirato, A. M. Felicetti, C. Raso, B. A. Pansera, and A. Violi, "Agritourism and sustainability: What we can learn from a systematic literature review," *Sustainability*, vol. 12, no. 22, Art. no. 9575, 2020.
- [4] "Agro," "agri," or "rural": The different viewpoints of tourism research combined with sustainability and sustainable development," *Sustainability*, vol. 13, no. 17, Art. no. 9550, 2021.
- [5] N. G. McGehee and K. Kim, "Motivation for agri-tourism entrepreneurship," *Journal of Travel Research*, vol. 43, no. 2, pp. 161–170, 2004.
- [6] R. Sharpley and A. Vass, "Tourism, farming and diversification: An attitudinal study," *Tourism Management*, vol. 27, no. 5, pp. 1040–1052, 2006.
- [7] C. Cunha, E. Kastenholtz, and M. J. Carneiro, "Entrepreneurs in rural tourism: Do lifestyle motivations contribute to management practices that enhance sustainable entrepreneurial ecosystems?" *Journal of Hospitality and Tourism Management*, vol. 44, pp. 215–226, 2020.
- [8] C. Busby, "The transition from tourism on farms to farm tourism," *Tourism Management*, vol. 21, no. 6, pp. 635–642, 2000.
- [9] B. Lane, "What is rural tourism?" *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 2, no. 1–2, pp. 7–21, 1994.
- [10] R. Sharpley, "Rural tourism and the challenge of tourism diversification: The case of Cyprus," *Tourism Management*, vol. 23, no. 3, pp. 233–244, 2002.
- [11] A. Phillip, C. Hunter, and K. Blackstock, "A typology for defining agritourism," *Tourism Management*, vol. 31, no. 6, pp. 754–758, 2010.
- [12] "The entrepreneurship factor in sustainable tourism development," *Journal of Cleaner Production*, vol. 12, 2004.
- [13] "Sustainable tourism development in rural and marginal areas and opportunities for female entrepreneurship: Lessons from an exploratory study," *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, vol. 12, no. 4, pp. 421–430, 2020.
- [14] J. Davidović, D. Pantović, and A. Mićović, "Agritourism as a catalyst for sustainable rural development: A literature review," *The European Journal of Applied Economics*, vol. 22, no. 2, pp. 99–117, 2025.
- [15] OECD, *Tourism Strategies and Rural Development*. Paris, France: Organisation for Economic Co-operation and Development, 1994.